

Edmund Wengerek

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 12/2(122), 72-77

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*

Autor artykułu o przepisach dewizowych w praktyce adwokackiej słusznie podkreślił trudności, na jakie natrafia się albo na jakie można natrafić przy stosowaniu przepisów dewizowych. Słuszna jest też rada autora, żeby zwracać się w razie potrzeby o autentyczną wykładnię do Ministra Finansów. Wydaje się, że cenne również byłoby publikowanie zdarzających się w praktyce adwokackiej, wypadków wątpliwych i ich rozwiązań — jako precedensów.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

I.

PYTANIE:

Czy uzasadnione jest stanowisko komornika, że adwokackie wynagrodzenie egzekucyjne należy się pełnomocnikowi jedynie w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym na podstawie tytułu wykonawczego, stanowiącego zaopatrzonego klauzulą wykonalności wyrok prawomocny, natomiast nie należy się w postępowaniu wszczętym na podstawie zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowienia zabezpieczającego bądź wyroku nieprawomocnego, któremu sąd nadał rygor natychmiastowej wykonalności.

ODPOWIEDŹ:

Pytanie dotyczy dwóch odrębnych zagadnień, mianowicie kosztów wykonania postanowienia w sprawie zarządzenia tymczasowego wydanego w postępowaniu zabezpieczającym oraz kosztów wykonania wyroku zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności, a więc tym samym stosunku art. 770 do art. 745 k.p.c.

Odpowiadając na powyższe pytanie, należy zwrócić uwagę na to, że przepis art. 745 § 1 k.p.c. odsyła rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego do orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Przepis ten, zawierając nie znane dawnemu k.p.c. sformułowanie co do rozstrzygnięcia o kosztach, w rzeczywistości stanowi potwierdzenie praktyki stosowanej na tle dawnego k.p.c. Sądy bowiem, realizując zasadę unifikacji i koncentracji kosztów procesowych, której wyrazem był art. 109 d.k.p.c., zastrzegali rozstrzygnięcie o kosztach zabezpieczenia końcowemu orzeczeniu co do istoty sprawy, obciążając tymczasowo kosztami postępowania zabezpieczającego wierzyciela¹. Praktyka ta, zgodna

¹ Por. J. Jodłowski i W. Siedlecki: Postępowanie cywilne — Część ogólna, Warszawa 1958, s. 435.

z istotą postępowania zabezpieczającego, mogła budzić pewne wątpliwości na tle art. 867 d.k.p.c., który regulował tylko jeden z wariantów rozstrzygnięcia o kosztach postępowania w sprawie zarządzenia tymczasowego, a mianowicie dotyczył wypadku wydania zarządzenia przed wytoczeniem powództwa. Przepis ten nic nie mówił o sytuacjach, w których wydano to zarządzenie już po wniesieniu pozwu.

Obecnie przepis art. 745 § 1 k.p.c. wyraźnie nakazuje rozstrzygnąć o kosztach postępowania zabezpieczającego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Przepis ten stanowi zatem *lex specialis* w zakresie postępowania zabezpieczającego w stosunku do art. 108 § 1 k.p.c. Z przepisu art. 745 k.p.c. wynikają następujące wnioski:

- 1) postanowienie w sprawie zarządzenia tymczasowego nie kończy postępowania w sprawie (wniosek ten wynika zresztą z samej nazwy i charakteru zarządzenia tymczasowego);
- 2) zarządzenia tymczasowego nie można uznać za orzeczenie kończące sprawę w instancji;
- 3) o kosztach należy rozstrzygnąć w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, które jednocześnie kończy postępowanie w sprawie. Orzeczeniem takim będzie wyrok albo postanowienie o umorzeniu postępowania lub o odrzuceniu pozwu;
- 4) w postanowieniu w sprawie zarządzenia tymczasowego nie należy rozstrzygać o kosztach postępowania zabezpieczającego.

Przepis art. 745 § 2 k.p.c. przewiduje rozwiązanie sytuacji, w których — na skutek wydania postanowienia zawierającego zarządzenie tymczasowe przed wszczęciem sprawy — nie doszło do wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie dlatego, że w określonym terminie wierzyciel nie wytoczył sprawy. W wypadku takim k.p.c. dopuszcza możliwość wydania przez sąd odrębnego postanowienia o kosztach, jeżeli w ciągu dwóch tygodni od upływu określonego przez sąd terminu do wytoczenia sprawy dłużnik lub wierzyciel zgłosił wniosek o przyznanie im kosztów. Inaczej niż dawny k.p.c. — art. 745 § 2 k.p.c. przewiduje możliwość włożenia kosztów postępowania zabezpieczającego na wierzyciela i na dłużnika. Sąd włożył koszty na wierzyciela, jeżeli nie wytoczył on sprawy w wyznaczonym przez sąd terminie, natomiast przyzna zwrot kosztów od dłużnika wierzycielowi, jeżeli przed upływem wyznaczonego przez sąd terminu dłużnik zaspokoił roszczenie, w związku z zabezpieczeniem którego sąd wydał zarządzenie tymczasowe.

Przepis art. 745 § 2 k.p.c. jest z kolei przepisem szczególnym w stosunku do art. 108 § 1 k.p.c., gdyż przewiduje wydanie samoistnego orzeczenia o kosztach, mimo że orzeczenie kończące sprawę w instancji nie zostało wydane (do podobnej sytuacji dochodzi także w innych wypadkach, vide np. art. 97 § 2, 194 § 2, 196 § 2 k.p.c.). Wskazanie na wnioski, jakie się nasuwają na tle analizy art. 745 § 1 i 2 k.p.c., nie daje jeszcze wyraźnej odpowiedzi na to, kto ponosi koszty postępowania zabezpieczającego, w tym także wykonania zarządzenia tymczasowego, do czasu rozstrzygnięcia o kosztach w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z zestawienia przepisu art. 745 k.p.c. z art. 108 k.p.c. należy wyciągnąć wniosek, że koszty te do momentu wydania orzeczenia rozstrzygającego o kosztach postępowania zabezpieczającego obciążają tymczasowo strony, w tym przede wszystkim wierzyciela. Dopóki bowiem sąd nie wydał definitywnego orzeczenia, do-

póty nie mogą znaleźć zastosowania zasady wynikające z art. 98 i nast. k.p.c. Ustanowione w tych przepisach reguły mogą być realizowane jedynie przez sąd w orzeczeniu, w którym rozstrzyga on o kosztach. Takie też było założenie art. 849 dawnego k.p.c. W uzasadnieniu ogólnym projektu ustawy o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (z 1932 r.)² stwierdzono, że „koszty (...) wszczęcia oraz kontynuowania postępowania o zabezpieczenie, niemniej koszty wykonania zabezpieczenia, ponosi na razie każda strona za siebie”. Stanowisko to było również reprezentowane przez komentatorów art. 867 d.k.p.c.³, którego zasady w tym zakresie przejął art. 745 k.p.c.

Pogląd ten — w warunkach nowego sformułowania art. 745 § 1 i 2 k.p.c. — zyskał jeszcze bardziej na trafności, skoro przepis ten nakazuje wprost rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Z przepisu tego wynika, że dotyczy on wszelkich kosztów, a więc kosztów wszczęcia postępowania bez względu na to, czy sąd uwzględnił wniosek wierzyciela, czy też go oddalił, dalej — kosztów wszczęcia na wniosek i z urzędu, kosztów postępowania zażaleniowego, jak również kosztów postępowania z wniosku dłużnika o uchylenie lub zmianę prawomocnego zarządzenia tymczasowego, wreszcie kosztów wykonania zarządzenia tymczasowego.

Wniosek powyższy wymaga z kolei skonfrontowania art. 745 z art. 770 k.p.c. Ten ostatni przepis ustanawia trzy reguły:

- 1) dłużnik ponosi koszty egzekucji;
- 2) koszty egzekucji podlegają ściągnięciu wraz z egzekwowanym roszczeniem;
- 3) komornik obowiązany jest ustalić koszty egzekucji.

Rozważając stosunek obu przepisów do siebie, należy mieć na uwadze przepis art. 743 k.p.c., który nakazuje odpowiednio stosować przepisy o postępowaniu egzekucyjnym do wykonania zarządzeń tymczasowych. Z art. 743 k.p.c. wynika, że przepisy o postępowaniu egzekucyjnym mają zastosowanie o tyle, o ile pozwala na to istota i charakter zarządzeń tymczasowych.

Już w świetle tego, co powiedziano, jest rzeczą wątpliwą, czy reguły wynikające z art. 770 k.p.c. mogą mieć zastosowanie przy wykonaniu zarządzeń tymczasowych. Jasne jest bowiem, że reguła dotycząca ściągania kosztów egzekucji nie może mieć zastosowania w toku wykonania zarządzenia tymczasowego, mającego na celu tzw. zabezpieczenie konserwacyjne przewidziane w art. 747 k.p.c. Komornik bowiem, dokonując zajęcia ruchomości, ogranicza tylko do tego swoją czynność i nie może ściągnąć kosztów wykonania zarządzenia tymczasowego. Ze względu na treść art. 745 k.p.c., w postępowaniu wykonawczym realizującym zarządzenie tymczasowe nie może mieć zastosowania w stadium zabezpieczenia reguła, że dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi koszty egzekucji, skoro o kosztach postępowania zabezpieczającego ma rozstrzygnąć sąd dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie.

Rozumowanie to — przekonywające, jeżeli chodzi o zabezpieczenie o charakterze konserwacyjnym — może budzić wątpliwości przy analizie zabezpieczenia o charakterze nowacyjnym, jakim jest np. w sprawach o alimenty zobowiązanie

² Wyd. Komisji Kodyf.: Ogólny zbiór nr 71.

³ M. Allerhand: Kodeks postępowania cywilnego — Część druga, Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, Lwów 1933, s. 646; J. Korzonek: Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, t. II, Kraków 1934, s. 1381 i nast.

dłużnika do uiszczenia wierzycielowi w powtarzających się terminach sumy pieniężnej (art. 753 k.p.c.). Komornik, wykonując to postanowienie, nie ogranicza się tylko do pewnych fragmentów postępowania egzekucyjnego, lecz ściąga przymusowo określoną sumę pieniędzy z majątku dłużnika. Jednakże również w tych wypadkach nie może mieć zastosowania reguła pierwsza art. 770 k.p.c., skoro w egzekucji zarządzeń tymczasowych ulega ona zawieszeniu do czasu wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Druga zaś reguła również nie ma zastosowania, gdyż w toku wykonania zarządzenia tymczasowego nie egzekwuje się roszczenia, lecz zabezpieczenie. Natomiast w postępowaniu tym ma zastosowanie trzecia reguła, dotycząca ustalenia kosztów egzekucji. Jednakże w postanowieniu takim komornik nie może ustalać, komu się należą koszty, natomiast powinien się ograniczyć do ustalenia wysokości kosztów (treść postanowienia powinna brzmieć: „Ustalam koszty wykonania zarządzenia tymczasowego na kwotę...”).

Rozwiązanie, jakie zostało wyżej przedstawione, nie uwzględnia szczególnego przepisu § 6 rozp. Min. Sprawiedliwości z dnia 31.V.1958 r. o taksie za czynności komorników (Dz. U. Nr 40, poz. 186), który przewiduje, że opłaty i wydatki, od których strona żądająca dokonania czynności była wolna lub których nie uiszczała, komornik pobierze od dłużnika. Przepis ten jednak nie określa wniosków, które zostały wywiedzione wyżej z art. 745 k.p.c. Dotyczy on tylko tych sytuacji, w których wierzycielem jest osoba zwolniona od kosztów sądowych na podstawie sądu lub z mocy art. 111 k.p.c. Przepis § 6 rozporządzenia o taksie reguluje tylko sprawę pobrania opłat i wydatków, od których wierzyciel był wolny. Paragraf 6 ust. 1 przewiduje szczególne postępowanie mające na celu wyegzekwowanie opłat i wydatków od dłużnika, z którego to postępowania komornik może skorzystać w każdym wypadku wykonania postanowienia zawierającego zarządzenie tymczasowe. Postanowienie, o którym mówi § 6 rozp. o taksie nie jest jednoznaczne z postanowieniem przewidzianym w art. 770 k.p.c.

Z tych względów na postawione wyżej pytanie należy udzielić odpowiedzi następującej:

W postępowaniu egzekucyjnym wszczętym na podstawie zarządzenia tymczasowego komornik nie może wydać postanowienia zobowiązującego dłużnika do zwrotu wierzycielowi kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji ani też nie może ich ściągać od dłużnika. Komornik w postępowaniu tym ustala jedynie wysokość kosztów, a rozstrzygnięcie o nich wydaje sąd w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie. Teza ta nie wyłącza pobrania od dłużnika — w trybie § 6 rozp. o taksie — opłat i wydatków, od których jest wolny wierzyciel na podstawie postanowienia o zwolnieniu od kosztów procesu albo z mocy ustawy.

Odpowiedź ta nie dotyczy postępowania egzekucyjnego wszczętego na podstawie nieprawomocnego wyroku zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności. Wprawdzie w nauce⁴ spotyka się pogląd, według którego zarządzenia tymczasowe i wyroki opatrzone rygiorem natychmiastowej wykonalności są poszczególnymi wypadkami tymczasowej ochrony prawnej, jednakże zwraca się uwagę

⁴ F. Baur: Studien zum einstweiligen Rechtsschutz, Tübingen 1967, s. 11, 12.

na zasadnicze różnice zachodzące między nimi (mówi się o pierwotnej i następczej tymczasowej ochronie prawnej).

W świetle omówionego wyżej art. 745 k.p.c. jest oczywiste, że ograniczenie działania reguł ustanowionych w art. 770 k.p.c. dotyczy tylko wykonania zarządzeń tymczasowych, natomiast w egzekucji na podstawie wyroków zaopatrzonych w rygor natychmiastowej wykonalności moc art. 770 k.p.c. nie jest niczym ograniczona.

Komornik przeto w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym na podstawie nieprawomocnego wyroku zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności obowiązany jest wydać postanowienie ustalające koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji (obejmujące także wynagrodzenie i wydatki adwokata, jeżeli reprezentuje wierzyciela), obciążając nimi dłużnika, i ściągnąć je wraz z egzekwowanym roszczeniem ustalonym w wyroku, stanowiącym tytuł egzekucyjny.

Edmund Wengerek

2.

PYTANIE:

Czy adwokatowi reprezentującemu wierzyciela przysługuje od dłużnika wynagrodzenie za złożenie tytułu wykonawczego w przedsiębiorstwie państwowym, które jest tym dłużnikiem?

ODPOWIEDŹ:

Pytanie dotyczy sprawy zwrotu kosztów z tytułu wynagrodzenia i wydatków adwokata w tej fazie dochodzenia od przedsiębiorstwa państwowego należności pieniężnej, w której nie doszło jeszcze do czynności organu egzekucyjnego. Pozostaje ono w związku z art. 1062 § 1 k.p.c., według którego przeprowadzenie egzekucji z rachunku bankowego przedsiębiorstwa państwowego uzależnione jest od uprzedniego złożenia tytułu egzekucyjnego w tymże przedsiębiorstwie i upływu jednego miesiąca od daty złożenia tego tytułu.

W świetle tego artykułu w pytaniu tkwi już widoczny błąd, gdyż wierzyciel nie składa w przedsiębiorstwie państwowym tytułu wykonawczego, lecz tytuł egzekucyjny. Przed upływem jednego miesiąca od złożenia tytułu egzekucyjnego wierzyciel nie może otrzymać klauzuli wykonalności, która jest podstawowym składnikiem tytułu wykonawczego. Sąd bez przedstawienia dokumentu urzędowego stwierdzającego złożenie tytułu egzekucyjnego (może nim być dowód nadania na pocztę) przed upływem jednego miesiąca nie może nadać klauzuli wykonalności tytułowi zobowiązującemu przedsiębiorstwo państwowe do świadczenia pieniężnego.

Złożenie tytułu egzekucyjnego przedsiębiorstwu państwowemu stanowi przesłankę nadania klauzuli wykonalności oraz wszczęcia egzekucji z rachunku bankowego. Ustanowienie przez art. 1062 k.p.c tego wymagania jest wyrazem zasady ochrony mienia społecznego, a w stosunku do przedsiębiorstwa państwowego ma niewątpliwie charakter pewnego upomnienia, zagrożonego sankcją wszczęcia kroków egzekucyjnych w razie nieuiszczenia świadczenia pieniężnego w ciągu jednego miesiąca. Złożenie tytułu egzekucyjnego w przedsiębiorstwie państwowym nie ma jednak charakteru czynności egzekucyjnej, podobnie jak nie ma go złożenie tytułu egzekucyjnego państwowej jednostce organizacyjnej stosownie do art. 1060 k.p.c. Przepis ten wyłącza w stosunku do Skarbu Państwa oraz państwowej osoby prawnej całkowicie egzekucję. W stosunku zaś do przedsiębiorstwa państwowego art. 1062 § 1 k.p.c. nie dopuszcza egzekucji przez okres 1 miesiąca od złożenia tytułu egzekucyjnego w tymże przedsiębiorstwie¹.

Złożenie tytułu egzekucyjnego przedsiębiorstwu państwowemu nie jest czynnością egzekucyjną. Dlatego adwokatowi nie należy się za tę czynność wynagrodzenia przewidziane § 19 rozporządzenia Min. Spraw. z 22.IV.1961 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych (Dz. U. Nr 24, poz. 118). Dodatkowym argumentem za tym stanowiskiem jest okoliczność, że w okresie miesięcznym od złożenia tytułu egzekucyjnego ani komornik, ani sąd nie może wydać orzeczenia o obciążeniu dłużnego przedsiębiorstwa państwowego kosztami związanymi ze złożeniem tytułu egzekucyjnego. Natomiast w razie nieuiszczenia należności w terminie jednomiesięcznym przez przedsiębiorstwo państwowe i wszczęcia następnie przeciwko niemu egzekucji z rachunku bankowego adwokatowi reprezentującemu wierzyciela należy się wynagrodzenie w wysokości ustalonej w wymienionym wyżej przepisie. Wynagrodzenie to powinien komornik ustalić wraz z innymi kosztami egzekucji na podstawie art. 770 k.p.c., obciążyć nimi przedsiębiorstwo państwowe i ściągnąć je wraz z rozszczeniem egzekucyjnym z rachunku bankowego przedsiębiorstwa państwowego na rzecz wierzyciela. Również adwokatowi reprezentującemu wierzyciela w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności² przysługuje wynagrodzenie, którego wysokość w zależności od rodzaju tytułu egzekucyjnego ustala sąd (§ 10 rozp. Min. Spraw. z dnia 22.IV.1961 r.)³.

W rezultacie należy stwierdzić, że ani adwokatowi reprezentującemu wierzyciela, ani wierzycielowi nie przysługuje od przedsiębiorstwa państwowego będącego dłużnikiem zwrot kosztów z tytułu wynagrodzenia adwokata za złożenie tytułu egzekucyjnego w przedsiębiorstwie państwowym stosownie do art. 1062 § 1 k.p.c.

Edmund Wengerek

¹ Sformułowanie art. 1060 k.p.c. jest prawie dosłownie przejęte z dawnego art. 584 k.p.c., według którego „wierzyciel celem otrzymania należności pieniężnej składa tytuł egzekucyjny bezpośrednio odpowiedniemu urzędowi, który obowiązany jest niezwłocznie należność uiścić”. Ze sformułowania tego zgodnie wyciągano wnioski, że egzekucja przeciwko Skarbowi Państwa jest niedopuszczalna, a postępowanie to nie jest egzekucją. Por. K o r z o n e k, op. cit., s. 695, 696; A l l e r h a n d, op. cit., s. 180; E. W e n g e r e k: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, 1961, s. 101.

² Por. orzec. SN 4 CZ 153/61, OSPiKA 1963, poz. 247 (wraz z glosą E. W e n g e r e k a).

³ Por. co do tego orzec. SN C 1653/52, OSN 1953, poz. 106 oraz orzec. SN 4 CO 38/55, NP 1957 r. nr 5, s. 118.